

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع؛ چراغ راه سلامت

سند سیاستی و چارچوب همکاری بین بخشی در
برنامه ملی پزشکی خانواده و نظام ارجاع

مقدمه و ضرورت راهبردی

برنامه ملی پزشکی خانواده و نظام ارجاع یکی از مهم‌ترین اصلاحات ساختاری در نظام سلامت به شمار می‌آید. این برنامه با هدف تحقق عدالت در سلامت، تقویت رویکرد پیشگیری محور، ارتقای کارآمدی ارائه خدمات درمانی و کاهش هزینه‌های سلامت خانوارها طراحی شده و در راستای تحقق اسناد بالادستی کشور، به‌ویژه سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری (ره) و قانون برنامه هفتم در حال استقرار و توسعه در سطح ملی است.

در چارچوب این برنامه، خدمات سلامت بر مبنای مراقبت‌های مستمر، جامع و سطح‌بندی شده سازماندهی می‌شود و هر فرد و خانوار تحت پوشش یک تیم سلامت مشخص شامل پزشک خانواده و مراقبین سلامت قرار می‌گیرد. هدف نهایی این برنامه، گذار نظام سلامت از رویکرد درمان محور به سلامت محور و اولویت‌پیشگیری بر درمان و مدیریت هدفمند مسیر دریافت خدمات سلامت است. تجارب موفق بین‌المللی نشان می‌دهد که استقرار چنین اصلاحات بنیادینی، علاوه بر الزامات قانونی، مدیریتی و اجرایی، نیازمند پذیرش اجتماعی، اقباع افکار عمومی و تغییر رفتارهای سلامت در جامعه است. در این میان، رسانه‌ها نقشی فزاینده را از انتقال خبر ایفا می‌کنند و به عنوان شریک راهبردی نظام سلامت در فرآیند فرهنگ‌سازی اجتماعی و شکل‌دهی به گفتمان عمومی سلامت نقش‌آفرینی می‌نمایند. از این رو، تعامل نظام‌مند و هدفمند میان وزارت بهداشت و اصحاب رسانه، یکی از پیش‌نیازهای مهم موفقیت برنامه ملی پزشکی خانواده و نظام ارجاع به شمار می‌آید.

تعریف و مولفه‌های کلان برنامه

در این برنامه، ارائه خدمات سلامت در یک ساختار سطح‌بندی شده سازماندهی می‌شود که مهم‌ترین مولفه‌های اجرایی آن عبارت‌اند از:

- 1 **تعیین تیم سلامت اختصاصی:** ثبت نام و اتصال هر فرد و خانوار به یک پزشک خانواده و مراقبین سلامت مشخص، به عنوان اولین مرجع دریافت خدمات سلامت.
- 2 **ارائه خدمات سطح اول:** تمرکز بر خدمات پیشگیرانه، مراقبت‌های اولیه، غربالگری‌های دوره‌ای، ارزیابی سلامت و درمان‌های اولیه برای گروه‌های هدف؛ به‌ویژه کودکان، نوجوانان و گروه‌های آسیب‌پذیر

- ۳ **مدیریت هوشمند ارجاع الکترونیک:** هدایت بیماران به سطوح تخصصی بر اساس تشخیص پزشک خانواده و در چارچوب نظام ارجاع الکترونیک
- ۴ **تکمیل پرونده الکترونیک سلامت:** ثبت یکپارچه تمامی اطلاعات بهداشتی و درمانی شهروندان در سامانه های مرجع سلامت

اهداف و دستاوردهای کلان برنامه

استقرار این برنامه ملی، دستاوردهای راهبردی زیر را به همراه خواهد داشت:

- **صیانت مالی از شهروندان:** حفاظت مالی از خانوارها در برابر هزینه های سلامت از طریق تأمین و ارائه رایگان خدمات پیشگیرانه، غربالگری دوره ای و مراقبت های پایه سطح اول در چارچوب بسته های خدمت گروه های هدف و نیز کاهش پرداخت مستقیم مردم (فرانشیز) در تعرفه و ویزیت پزشک خانواده و خدمات سرپایی، پاراکلینیکی و بستری در سطوح تخصصی در صورت رعایت مسیر نظام ارجاع
- **ارتقای عدالت در سلامت:** توزیع عادلانه و دسترسی متوازن به خدمات بهداشتی و درمانی در تمامی مناطق کشور، به ویژه مناطق محروم، روستایی و حاشیه نشین
- **تقویت بهداشت و پیشگیری:** شناسایی زود هنگام و مدیریت عوامل خطر بیماری های غیرواگیر (مانند دیابت و فشار خون) پیش از بروز عوارض جدی
- **مدیریت بهینه منابع اقتصادی حوزه سلامت:** حذف تقاضاهای القایی، جلوگیری از تکرار اقدامات تشخیصی غیرضروری و هدایت همدفند منابع صندوق های بیمه ای
- **ارتقای سواد سلامت جامعه:** توانمندسازی مردم در حوزه خود مراقبتی و اتخاذ سبک زندگی سالم

نقش راهبردی و انتظارات از اصحاب رسانه

رسانه ها، نقشی تعیین کننده در افناعت افکار عمومی، فرهنگ سازی اجتماعی و همراه سازی جامعه با اصلاحات نظام سلامت ایفا می کنند. در این چارچوب، نقش رسانه ها در استقرار برنامه پزشکی خانواده در چهار محور اصلی تعریف می شود:

آگاهی بخشی و ارتقای سواد سلامت:

- تبیین ساده و قابل فهم مفاهیم کلیدی برنامه برای عموم مردم، از جمله تیم سلامت (پزشک خانواده و مراقب سلامت)، پرونده الکترونیک سلامت، نظام ارجاع و مزایای

ثبت نام در برنامه و مسیر صحیح دریافت خدمات سلامت

- ترویج مفهوم خودمراقبتی و تشویق خانواده‌ها به معرفی یک سفیر سلامت در خانواده

۲ فرهنگ‌سازی و اصلاح الگوی مراجعه به مراکز خدمات درمانی

- اصلاح برخی باورهای نادرست اجتماعی، از جمله این تصور که مراجعه مستقیم به پزشک متخصص، تضمین‌کننده کیفیت بیشتر درمان خواهد بود
- تقویت اعتماد عمومی به پزشک خانواده به عنوان نخستین سطح تشخیص، هدایت و مدیریت سلامت افراد
- تولید محتوای اقناعی، گزارش‌های تحلیلی، برنامه‌های رسانه‌ای، مستندها و پویوش‌های ارتباطی در سطح ملی، استانی و محلی برای تبیین اهمیت برنامه

۳ مدیریت انتظارات افکار عمومی

- تبیین این واقعیت که استقرار این برنامه ملی یک فرآیند تدریجی و زمان‌بر است و ممکن است در مراحل اولیه با برخی چالش‌های اجرایی همراه باشد
- کمک به شکل‌گیری نگاه واقع‌بینانه نسبت به مراحل توسعه برنامه و جلوگیری از شکل‌گیری انتظارات غیرواقعی یا ناامیدی زودهنگام در جامعه

۴ مقابله با اطلاعات نادرست و شایعات

- انتشار اطلاعات معتبر و مستند درباره برنامه بر اساس منابع رسمی و کارشناسی
- پرهیز از بازنشر اخبار یا تحلیل‌های غیرمستند و همکاری فعال با نهادهای مسئول برای تصحیح سریع اطلاعات نادرست به منظور شفاف‌سازی برای افکار عمومی

جمع‌بندی راهبردی

برنامه ملی پزشکی خانواده، یک اصلاح‌ساختاری و بلندمدت در نظام سلامت کشور و سرمایه‌ای اجتماعی برای ارتقای سلامت جامعه است که تحقق اهداف مستلزم هم‌افزایی میان مدیران و کارکنان نظام سلامت، بیمه‌ها و افکار عمومی است. در این میان، رسانه‌ها نقشی کلیدی در تبیین درست برنامه و شکل‌دهی به گفتمان عمومی سلامت ایفا می‌کنند و بدون تردید، همکاری سازنده رسانه‌ها و نظام سلامت می‌تواند مسیر استقرار موفق برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع را هموار ساخته و گامی مهم در جهت ارتقای سلامت، عدالت و رفاه جامعه ایرانی بردارد.